

COVID 19

CRIMINAL

JUSTICE

CAMPAIGN

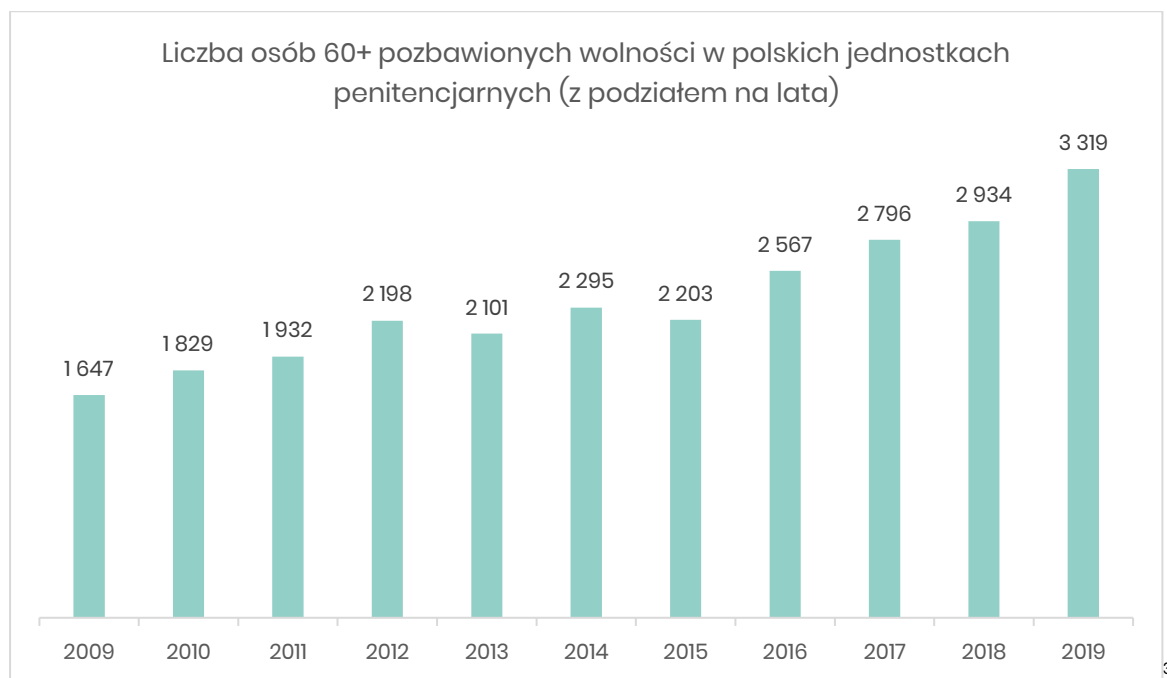
POLAND

**Wpływ pandemii koronawirusa na system
sprawiedliwości w sprawach karnych**

1. Sytuacja osób skazanych w polskich
jednostkach penitencjarnych

W Polsce funkcjonują łącznie 172 zakłady karne, areszty śledcze i oddziały zewnętrzne. W przeddzień pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 przebywało w nich blisko 75 000 osób pozbawionych wolności, a zaludnienie jednostek przekraczało 91%¹. Aktualnie osób przebywających w aresztach śledczych i zakładach karnych jest łącznie 68 828, a zaludnienie wynosi 84,31%².

Liczba osób 60+ pozbawionych wolności w polskich jednostkach penitencjarnych

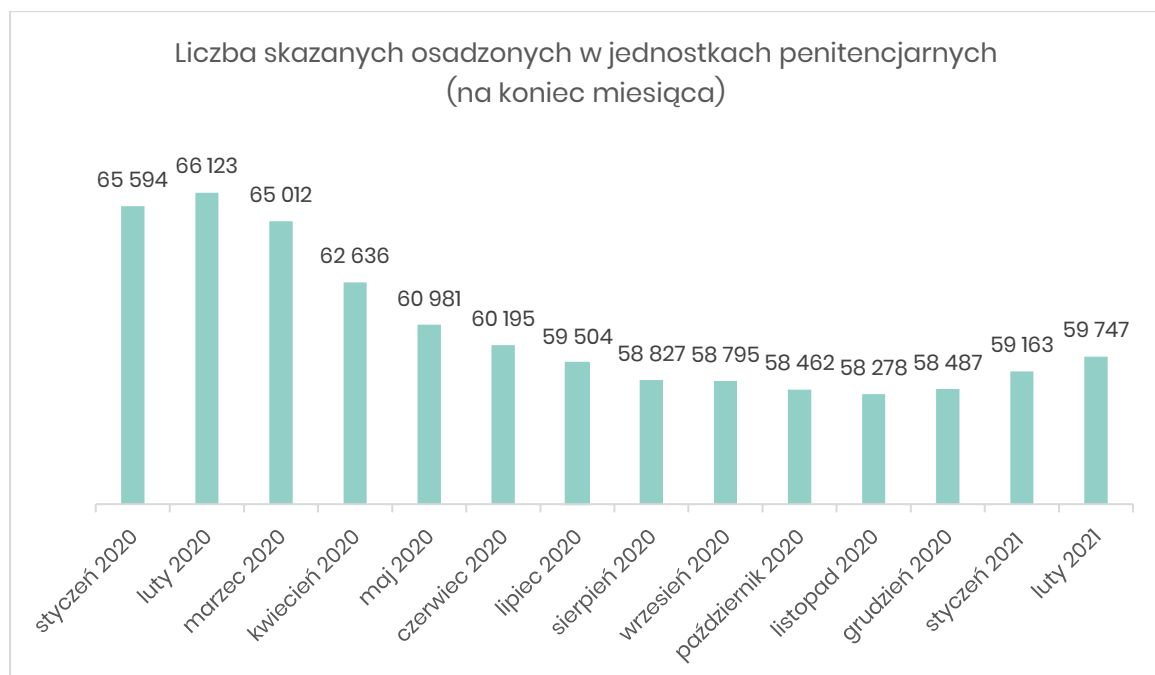
Koronawirus SARS-CoV-2 dotyka najbardziej osób w wieku powyżej 60 roku życia. Jak wynika z powyższego wykresu, liczba osadzonych w tym wieku od 2015 roku systematycznie wzrastała - z 2 203 do 3 319 w 2019 roku, co daje wzrost o ponad 50 %, czyli 1 000 skazanych i tymczasowo aresztowanych. Warto także zwrócić uwagę, że również wcześniej (od 2009 roku) liczba osób przebywających w jednostkach penitencjarnych w wieku 60+ przejawiała tendencję wzrostową.

¹ *Prawa człowieka w dobie pandemii. 10 miesięcy, 10 praw, 10 ograniczeń, 10 rekomendacji na przyszłość...*, HFPC, Warszawa 2021, s. 53, dostęp: <https://www.hfpr.pl/wp-content/uploads/2021/01/Prawa-czlowieka-w-dobie-pandemii.pdf>.

² Dane statystyczne opublikowane przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>.

³ Wykres został opracowany na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>.

Liczba skazanych osadzonych w jednostkach penitencjarnych w czasie pandemii

W Polsce w okresie epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 obserwowaliśmy systematyczny spadek liczby osób skazanych odbywających bezwzględną karę pozbawienia wolności. Od lutego do grudnia 2020 roku liczba skazanych przebywających w jednostkach penitencjarnych stale malała – z 66 123 w lutym do 58 278 w listopadzie 2020 roku. Daje to spadek o prawie 8 tysięcy, czyli 12%⁵. Jednakże od grudnia 2020 roku można zauważyć pewną tendencję wzrostową. Na tym etapie jest jednak za wcześnie, żeby przewidywać, w którym kierunku będzie się ona rozwijać.

Liczba skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w czasie pandemii

Spadek liczby skazanych osadzonych w jednostkach penitencjarnych jest na pewno wypadkową wielu czynników. Jednym z nich jest rozszerzenie możliwości korzystania z systemu dozoru elektronicznego. Ustawą, która weszła w życie 31 marca 2020 roku umożliwiono skazanym ubieganie się o odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli orzeczono wobec nich karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 1 roku i 6 miesięcy (przed tą zmianą, aby skazany mógł ubiegać się

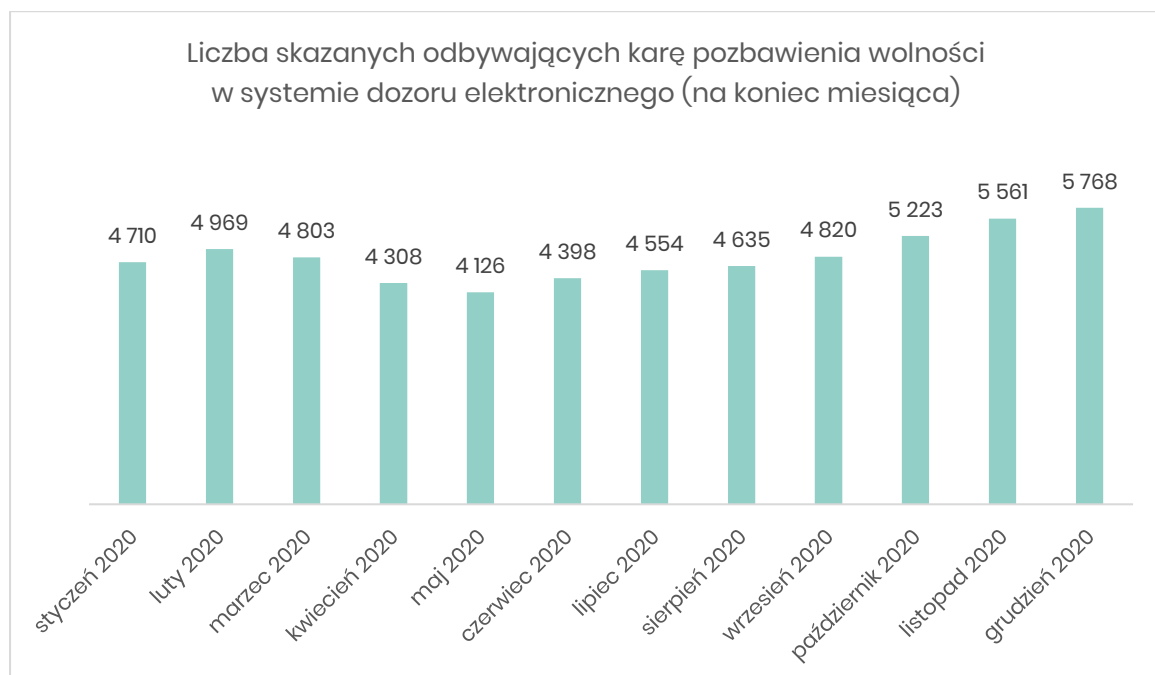
⁴ Wykres został opracowany na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>. Dane za luty 2021 są danymi na dzień 12 lutego 2021 roku opublikowanymi w: „Informacja o zaludnieniu jednostek penitencjarnych”, pismo znak: BIS.0335.7.2021.SG.

⁵ *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 53.

o odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, orzeczona kara pozbawienia wolności nie mogła przekroczyć 1 roku)⁶.

Praktyka!

Warto jednak wskazać, że dopiero od czerwca do listopada 2020 roku obserwowaliśmy systematyczne upowszechnienie tej formy wykonywania kary. W maju 2020 osób odbywających karę w tym systemie było 4 126, a w grudniu już 5 768⁷.

Natomiast nie sprawdziło się do tej pory w działaniu nowo uchwalone specjalnie na potrzeby walki z koronawirusem rozwiązanie polegające na wprowadzeniu dodatkowej możliwości składania przez dyrektorów jednostek penitencjarnych wniosków o udzielenie przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, jeżeli miałyby ona m.in. przyczynić się do ograniczenia lub wyeliminowania epidemii⁹. Według informacji przekazanych przez Służbę Więzienną żaden z dyrektorów do dnia 15 stycznia 2021 roku z tej możliwości nie skorzystał¹⁰.

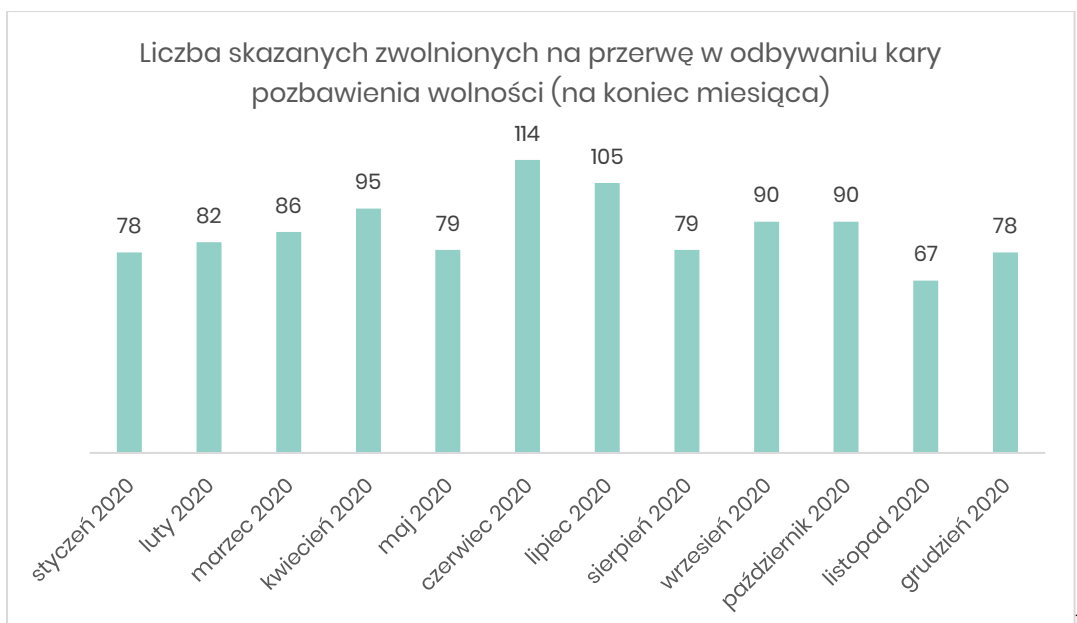
⁶ Art. 15 pkt 1 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 568 ze zm.) zmieniający art. 431a § 1 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego, *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 54.

⁷ *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 54.

⁸ Wykres został opracowany na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>.

⁹ Art. 14c ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 1842 ze zm.); *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 54–55.

¹⁰ Pismo Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 15 stycznia 2021 roku, pismo znak: BDG.0143.325.2020.KS.

Jak widać z danych przedstawionych na powyższym wykresie liczba udzielonych przerw w karze wzrosła w okresie pandemii jedynie nieznacznie. Tylko dwukrotnie w ciągu ostatnich 10 miesięcy liczba udzielonych przerw była większa niż 100 (w czerwcu 2020 roku – 114 i lipcu 2020 roku – 105)¹². Pandemia nie spowodowała także zmian w regulacjach dotyczących złagodzenia przesłanek, bądź wprowadzenia dodatkowych trybów stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia¹³.

¹¹ Wykres został opracowany na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>.

¹² *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 55.

¹³ *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 55.

¹⁴ Wykres został opracowany na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Służbę Więzienną pod adresem: <https://www.sw.gov.pl/dzial/statystyka>.

Praktyka!

Jak wynika jednak z danych statystycznych, już w kwietniu 2020 roku wzrosła z 443 do 683 liczba osób, w stosunku do których skorzystano z tej możliwości. Praktyka następnych miesięcy nie potwierdziła jednak tendencji wzrostowej¹⁵.

EPIDEMIA W JEDNOSTKACH PENITENCJARNYCH

Liczba testów i zakażeń wśród funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej

W Służbie Więziennej zatrudnionych jest 28 813 funkcjonariuszy i pracowników cywilnych¹⁶. Od 1 marca do 3 grudnia 2020 roku wśród ww. grupy wykonano 6 881 testów na obecność koronawirusa SARS-CoV-2, a 3 199 z nich dało wynik pozytywny¹⁷. Oznacza to, że ok. 11% funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej przeszło zakażenie koronawirusem¹⁸.

Liczba testów i zakażeń wśród osób pozbawionych wolności w polskich jednostkach penitencjarnych

W polskich jednostkach penitencjarnych w ostatnim roku przebywało średnio 69 936 skazanych oraz tymczasowo aresztowanych. W okresie od 1 marca do 3 grudnia 2020 roku wśród osób pozbawionych wolności wykonano 2 952 testy w kierunku wykrycia koronawirusa SARS-CoV-2¹⁹. Od 1 marca do 15 października 2020 roku zakażeniu koronawirusem SARS-CoV-2 uległo 56 osób pozbawionych wolności²⁰. Jednocześnie od 1 marca do 3 grudnia 2020 roku zakażeniu wspomnianym koronawirusem uległo 400 osadzonych²¹, co daje wzrost pomiędzy 15 października a 3 grudnia 2020 roku o 344 osoby. Prawdopodobnie wzrost ten spowodowany był 2 falą epidemii, która miała miejsce w Polsce w tym okresie. Warto także wskazać, że na dzień 3 grudnia 2020 roku 123 osadzonych było zakażonych koronawirusem SARS-CoV-2 i wszyscy byli objęci izolacją, a 249 zostało objętych kwarantanną²².

¹⁵ *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 55.

¹⁶ *Roczna informacja statystyczna za rok 2019*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, pismo znak: BIS.0332.17.2019.AP, s. 40, dostęp: <https://www.sw.gov.pl/assets/95/70/75/c1cee7d03200820a03cdaa2c6afe897c482422ca.pdf>

¹⁷ Powyższe dane zostały opracowane na podstawie pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 8 grudnia 2020 roku, pismo znak: BDG.0143.303.2020.KS.

¹⁸ *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 56–57.

¹⁹ Powyższe dane zostały opracowane na podstawie pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 8 grudnia 2020 roku, pismo znak: BDG.0143.303.2020.KS, *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 56.

²⁰ Powyższe dane zostały opracowane na podstawie pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 16 października 2020 roku, pismo znak: BDG.0143.266.2020.ASD.

²¹ Powyższe dane zostały opracowane na podstawie pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 8 grudnia 2020 roku, pismo znak: BDG.0143.303.2020.KS.

²² *Ibid.*; *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 57, Wystąpienie HFPC do Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 stycznia 2021 roku, dostęp: https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2021/01/wystapienie-HFPC_pandemia-jednostki-penitencjarne_fin.pdf.

Leczenie osób pozbawionych wolności zakażonych koronawirusem SARS-CoV-2

Zgodnie z informacjami udzielonymi przez Służbę Więzienną – dla osadzonych, którzy przechodzą zakażenie koronawirusem SARS-CoV-2 bezobjawowo lub skąpoobjawowo, utworzono izolatoria w Areszcie Śledczym w Bytomiu o pojemności 76 łóżek oraz w Zakładzie Karnym w Potulicach o pojemności 22 łóżek. Jednocześnie w każdym okręgowym inspektoracie Służby Więziennej dla takich pacjentów wytypowana została jednostka lub kilka cel w każdej jednostce penitencjarnej w razie zwiększonej zachorowalności i niewydolności aktualnie funkcjonujących izolatoriów oraz podmiotów leczniczych. Jeżeli pacjent wymaga hospitalizacji, ma on być niezwłocznie przetransportowany do właściwego miejscowo szpitala pozawięziennego, udzielającego świadczeń pacjentom zakażonym koronawirusem SARS-CoV-2²³. We wszystkich jednostkach penitencjarnych możliwe jest przeprowadzenie kwarantanny²⁴.

Środki ochronne przed koronawirusem SARS-CoV-2 w polskich jednostkach penitencjarnych

Służba Więzienna w swoich stanowiskach wskazuje, że Dyrektor Generalny Służby Więziennej od początku pandemii wydaje zalecenia i wytyczne mające zapewnić bezpieczeństwo osadzonych oraz funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

„Już od 12 marca wszystkim wchodzącym na teren tych jednostek mierzona jest temperatura. Funkcjonariusze pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi wyposażeni są w środki ochrony indywidualnej (maseczki, rękawiczki, przyłbice). Poza celami mieszkalnymi osadzeni poruszają się w maseczkach ochronnych. Wszystkie zakłady karne i areszty śledcze zostały zaopatrzone w zapas wirusobójczych płynów dezynfekcyjnych, środków higienicznych i medycznych, w tym maseczek ochronnych, kombinezonów i rękawic. Kilka razy dziennie dezynfekowane są miejsca używane przez osadzonych, m.in. klamki, poręcze, kraty i drzwi. Pomieszczenia w oddziałach mieszkalnych są odkażane m.in. za pomocą zamgławiaczy. W uzgodnieniu w sądziarni penitencjarnymi wstrzymano udzielanie widzeń osadzonym i ograniczono do niezbędnego minimum pracę skazanych wykonywaną na zewnątrz jednostek penitencjarnych. Aby rekompensować osadzonym utrudnienia związane z koniecznością zapobiegania rozprzestrzenianiu się epidemii wprowadzono szereg rozwiązań m.in. zwiększono możliwość udzielania widzeń przez Skype, wydłużono czas rozmów telefonicznych czy też zwiększono częstotliwość kąpieli osadzonych.”²⁵

²³ Powyższe dane zostały opracowane na podstawie pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 8 grudnia 2020 roku, pismo znak: BDG.0143.303.2020.KS.

²⁴ *Ibid.*, *Prawa człowieka w dobie pandemii...*, s. 57.

²⁵ *Oświadczenie w sprawie publikacji Dziennika Gazeta Prawna*, Zespół Prasowy Centralnego Zarządu Służby Więziennej, dostęp: <https://sw.gov.pl/aktualnosc/centralny-zarzad-sluzby-wieziennej-oswiadczenie-w-sprawie->

REKOMENDACJE HFPC

- Kontynuowana powinna być polityka dalszej redukcji stanu osobowego populacji więziennej, w szczególności poprzez częstsze korzystanie z warunkowego przedterminowego zwolnienia.
- Liberalizacji wymagają ponadto przesłanki zastosowania instytucji wprowadzonych do ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Jej art. 14c przewiduje szczególny tryb udzielenia skazanemu przerwy w karze. Zgodnie z nim sąd penitencjarny, na wniosek dyrektora zakładu karnego, zatwierdzony przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, może udzielić skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, chyba że istnieje uzasadnione przypuszczenie, że skazany w czasie pobytu poza zakładem karnym nie będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności popełni przestępstwo, lub nie będzie stosował się do wytycznych, poleceń lub decyzji właściwych organów związanych z przeciwdziałaniem COVID-19 lub leczeniem zarażenia wirusem SARS-CoV-2. Rozwiązania tego nie stosuje się jednak do sprawców przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą karę 3 lat pozbawienia wolności, sprawców przestępstw nieumyślnych skazanych na karę przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności, jak również sprawców skazanych w warunkach określonych w art. 64 § 1 i 2 lub art. 65 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. W szczególności ponownego rozważenia wymaga kierowanie się przy wyznaczaniu granic omawianej instytucji jedynie kodeksowym zagrożeniem kary pozbawienia wolności. Powoduje to konieczność kontynuowania kary przez sprawców przestępstw stosunkowo drobnych, takich jak kradzież leśna, paserstwo umyślne czy zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia. W przypadku takich przestępstw ustawodawca powinien złagodzić formalne przesłanki ubiegania się o uzyskanie przerwy w karze, skupiając się przede wszystkim na kwestii pozytywnej prognozy kryminologicznej.
- Postępujące zagrożenie epidemiczne powinno skłaniać ustawodawcę do wprowadzenia dalszych mechanizmów pozwalających na odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności, przerwanie jej biegu, zamiany na karę o charakterze wolnościowym, a nawet darowania i puszczenia w niepamięć części czynów zabronionych, w tym przede wszystkim tych o relatywnie niskiej społecznej szkodliwości..

Warszawa, luty 2021